

Євсєєв В.О.

Національна академія Національної гвардії України

Тробюк Д.В.

Національна академія Національної гвардії України

ОХОРОНА ЯДЕРНИХ УСТАНОВОК І МАТЕРІАЛІВ НЕВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ. ДОСВІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті обґрунтовано актуальність теми дослідження. Представлено загальну структуру поліцейських сил Великобританії. Наведено призначення, функції, структура та ін. поліції Великобританії з охорони цивільних ядерних установок і матеріалів. Визначено відмінності Національної гвардії України від поліції Великобританії з охорони цивільних ядерних установок і матеріалів у сфері забезпечення безпеки об'єктів охорони. Запропоновано рекомендації щодо використання результатів дослідження.

Ключові слова: ядерна установка, ядерний матеріал, охорона, поліція з охорони цивільних ядерних установок і матеріалів, Національна гвардія України.

Постановка проблеми. В умовах збройного конфлікту, який досі триває на Сході України, відбувається актуалізація загроз, пов'язаних з атомними електростанціями (далі – АЕС). Так, у травні 2014 року було скоєно спробу нападу на АЕС, розташовану в місті Енергодар. Уряд нашої держави направив у Міжнародне агентство з атомної енергії лист, у якому попередив про небезпеку атомній інфраструктурі. Таким чином, від АЕС України в умовах ситуації, яка склалася в окремих районах Донецької та Луганської областей, виходить перманентна загроза [1, с. 21].

До того ж стратегічною метою для України є членство в Європейському Союзі. Особливості сучасного етапу європейської інтеграції України полягають у створенні необхідних передумов для набуття такого членства. Однією з таких передумов є розширення різностороннього практичного співробітництва, зокрема у сфері колективної безпеки. Ядерна безпека є одним з основних складників колективної безпеки, оскільки ядерні ризики мають транскордонний характер [1, с. 22].

Одним із напрямів діяльності органів державного управління у сфері забезпечення ядерної безпеки держави є виконання заходів із фізичного захисту ядерних установок (далі – ЯУ) і матеріалів, який є одним з елементів забезпечення національної безпеки України [2].

Національна гвардія України (далі – НГУ) (як один із суб'єктів державної системи фізичного захисту) в межах своїх повноважень бере участь

у реалізації державної політики щодо фізичного захисту об'єктів системи, у розробленні та виконанні державних програм щодо забезпечення фізичного захисту даних об'єктів, у проведенні державної перевірки систем фізичного захисту об'єктів охорони, вивчає міжнародний досвід із фізичного захисту і здійснює заходи з впровадження кращої практики під час виконання завдань з охорони об'єктів системи та ін. [2; 3; 4].

Наразі НГУ перебуває у стані активного реформування. Безумовно, для досягнення цілей реформ, що впроваджуються, необхідно вивчати досвід провідних країн світу, зокрема у сфері забезпечення охорони ядерних установок та матеріалів (далі – ЯМ).

Отже, з урахуванням актуалізації загроз АЕС України, поглиблення інтеграційних процесів у сфері забезпечення безпеки та реформування НГУ тема статті набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей діяльності правоохоронних органів Великобританії присвячено певну кількість публікацій вітчизняних та зарубіжних фахівців. Серед зазначених публікацій найбільший інтерес становлять роботи [5; 6].

Так, у статті [5] автор наводить загальний склад органів поліції Великобританії, призначення, структуру тощо. Але, на жаль, у цій роботі стосовно поліції з охорони цивільних ядерних установок і матеріалів (Civil Nuclear Constabulary (далі – CNC)) наведено лише її основні функції.

У публікації [6] висвітлено призначення й основні функції CNC. Проте дані щодо структури зазначеного поліцейського органу носять частковий характер.

Крім того, останнім часом із причин актуалізації загроз ядерній безпеці держави і, як наслідок, реформування CNC, зазнала змін структура цього органу поліції, його кількість тощо.

Отже, наведене вище визначає необхідність у проведенні додаткових досліджень із метою розширення й актуалізації наявних знань у галузі, що вивчається.

Мета статті – дослідження досвіду та особливостей діяльності правоохоронних органів Великобританії у сфері охорони ЯУ і ЯМ.

Виклад основного матеріалу дослідження. По-перше, слід наголосити на тому, що поліція у Великобританії не є окремим відомством. Так склалося історично. Функції поліції виконує низка органів державної влади [6, с. 141].

Загалом, поліцейські сили можна розподілити на чотири незалежних один від одного поліцейських органи [5, с. 80; 6, с. 142]:

- органи територіальної поліції Міністерства внутрішніх справ (British police territorial forces);

- спеціальні поліцейські органи, до яких належить Британська транспортна поліція (British Transport Police), поліція Міністерства оборони (The Ministry of Defense Police), Королівська військова поліція (Royal Military Police), Національне агентство з протидії злочинності (The National Crime Agency) та CNC;

- органи, що безпосередньо не виконують функції поліції, однак захищають закон, наприклад, Асоціація старших офіцерів поліції Англії, Уельсу і Північної Ірландії (Association of Chief Police Officers);

- підрозділи змішаної поліції, які засновані на старому законодавстві або звичайному праві, наприклад, поліція парку, поліція ринку та ін.

Серед вищеперелічених органів поліції саме CNC є основним суб'єктом забезпечення безпеки цивільних ЯУ і ЯМ.

CNC – це спеціальний озброєний поліцейський орган у складі Міністерства ділової, енергетичної та промислової стратегії, створений для забезпечення безпеки ЯУ і ЯМ невійськового призначення [7; 8; 9].

Основними функціями CNC є [7; 8]:

- охорона стаціонарно розташованих на території Великобританії ЯУ;

- охорона ЯМ, зокрема під час перевезення територією країни і за її межами.

Крім того, особовий склад CNC може бути залучений установленим порядком до надання допомоги органам територіальної поліції Міністерства внутрішніх справ в охороні громадського порядку і забезпеченні громадської безпеки під час проведення масових заходів [7]. Так, наприклад, офіцери CNC залучались до виконання зазначених завдань під час проведення літніх Олімпійських ігор 2012 року в Лондоні, Уельського саміту НАТО у 2014 році та ін. Також офіцери CNC можуть злучатись до виконання окремих завдань у рамках проведення контртерористичних заходів на території Великобританії [10; 11].

Юрисдикція CNC розповсюджується на [7]:

- територію в межах об'єктів, що охороняються;
- територію навколо об'єктів охорони на відстані до 5 км від меж;

- місця стоянки транспортних засобів, на яких перевозяться ЯМ, під час завантаження, розвантаження або зупинки, місцевість навколо маршрутів руху зазначених транспортних засобів під час перевезення визначених матеріалів;

- місця (місцевість) під час переслідування або затримання осіб, які викрали чи намагалися викрасти ЯМ, що охороняються.

Загальна чисельність офіцерів CNC на даний час дорівнює близько 1050 осіб [11, р. 7]. Бюджет CNC складає більше 100 мільйонів фунтів [11, р. 19].

Під час виконання завдань офіцери CNC використовують стрілецьке озброєння, спеціальні засоби, засоби індивідуального бронезахисту і легкову автомобільну техніку, зокрема легкоброньовану та підвищеної прохідності [10].

Загальне керівництво CNC здійснює Управління поліції з охорони цивільних ядерних установок і матеріалів (Civil Nuclear Police Authority, далі – CNPA), штаб-квартира (Headquarters, далі – HQ) якого розташована в населеному пункті Ріслі [8, 9].

Головним органом управління CNC є HQ з місцем дислокації в населеному пункті Калхем. До складу HQ входять низка відділів, частина з яких укомплектована цивільними особами, наприклад: адміністратори, бухгалтери, спеціалісти в області інформаційної індустрії тощо [9].

Слід відзначити, що в структуру CNC HQ входить спеціальний підрозділ (Special Branch, далі-SB) – відділ розвідки, який здійснює розвідувальну діяльність в інтересах CNC і органів із метою добування інформації щодо дійсних загроз цивільним ЯУ і ЯМ [9].

При CNC HQ функціонує спеціалізований навчальний центр (далі – TC). Центр здійснює як початкову підготовку офіцерів, так і проведення

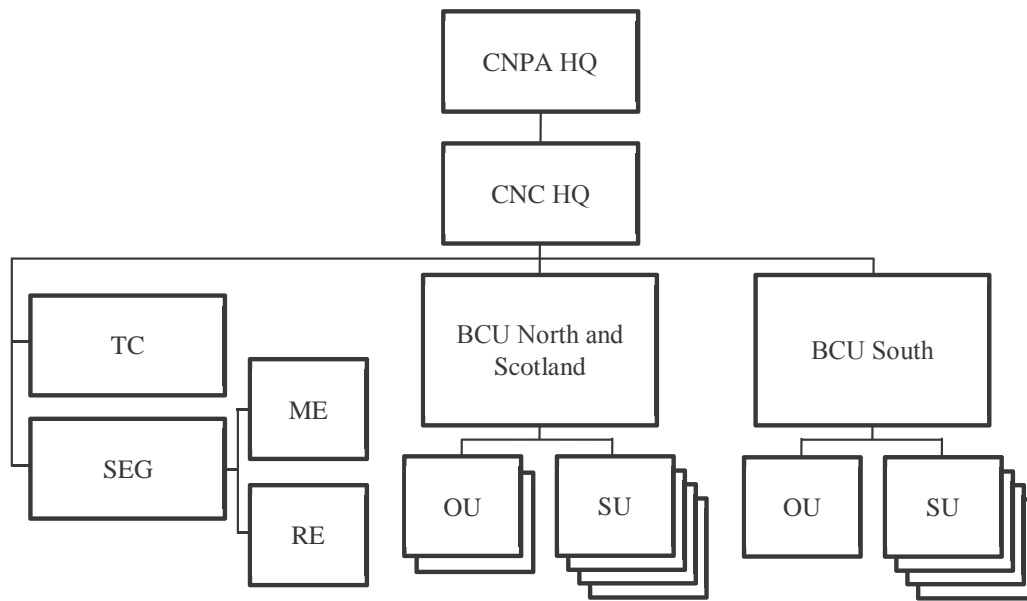

Рис. 1. Загальна структура CNC

різноманітних курсів із метою перепідготовки та підвищення кваліфікації особового складу підрозділів CNC. Також у CNC TC проводиться підготовка службових собак [9].

CNC розподілена за адміністративним принципом на два територіальних управління (Basic Command Unit, далі – BCU) [10]:

- територіальне управління «Північ та Шотландія» (BCU North and Scotland), яке відповідає за охорону ЯУ, що розташовані в Шотландії (центр ядерно-енергетичних розробок у Дунреї, АЕС Хантерстон і Торнес) та на півночі Англії (ядерний комплекс Селлафілд, АЕС Хартлпул і Хейшем);

- територіальне управління «Південь» (BCU South), яке відповідає за охорону CNC HQ і ЯУ, що розташовані на півдні Англії (центр досліджень та розвитку атомної енергії в Харвелі, АЕС Дандженес, Хінклі-Поїнт і Сайзвел).

У своєму складі CNC має одинадцять підрозділів, які розподіляються на дві групи: оперативні підрозділи (Operational Units, далі – OU) та підрозділи підтримки (Support Units, далі – SU). До OU належать три підрозділи, що здійснюють охорону центра ядерно-енергетичних розробок у Дунреї, центра досліджень та розвитку атомної енергії у Харвелі і ядерного комплексу Селлафілд. На цих об'єктах служба несеється у звичайному режимі [10].

До SU належать вісім підрозділів, які забезпечують посилену збройну охорону CNC HQ та АЕС, що наведені вище [10].

Основним способом охорони ЯУ є патрулювання території зазначених об'єктів і прилеглої до них території.

Отже, до складу BCU North and Scotland входить два оперативних підрозділи та чотири підрозділи підтримки, а під керівництвом BCU South знаходиться один оперативний підрозділ та чотири підрозділи підтримки.

У CNC створена група стратегічного супроводження (Strategic Escort Group, далі-SEG), до складу якої входить група морського супроводження (Marine Escorts, далі – ME) і група дорожнього супроводження (Road Escorts, далі-RE) [9].

ME забезпечує збройну охорону ЯМ під час перевезення морським транспортом за межами Великобританії. RE охороняє ЯМ під час перевезення автомобільним і залізничним транспортом територією країни. До виконання зазначених завдань залучаються офіцери, які пройшли спеціальний курс підготовки [9].

Натепер у рядах SEG проходять службу близько 65 офіцерів [11, р. 11]. Протягом року SEG забезпечила охорону ЯМ під час перевезення по маршрутах, загальною протяжністю 26 000 миль [11, р. 27].

На рисунку 1 представлено загальну структуру CNC.

На рисунку 2 наведено схему розташування на місцевості CNPA HQ, органу управління та основних підрозділів CNC.

Виходячи з вищевикладеного матеріалу, результатів аналізу наукової та спеціальної літератури, зокрема Законів [2; 3], Постанови [4] та ін., можна стверджувати, що основними відмінностями в структурі, призначенні, основних функціях та ін. між НГУ і CNC є:

- ієрархія органів управління;

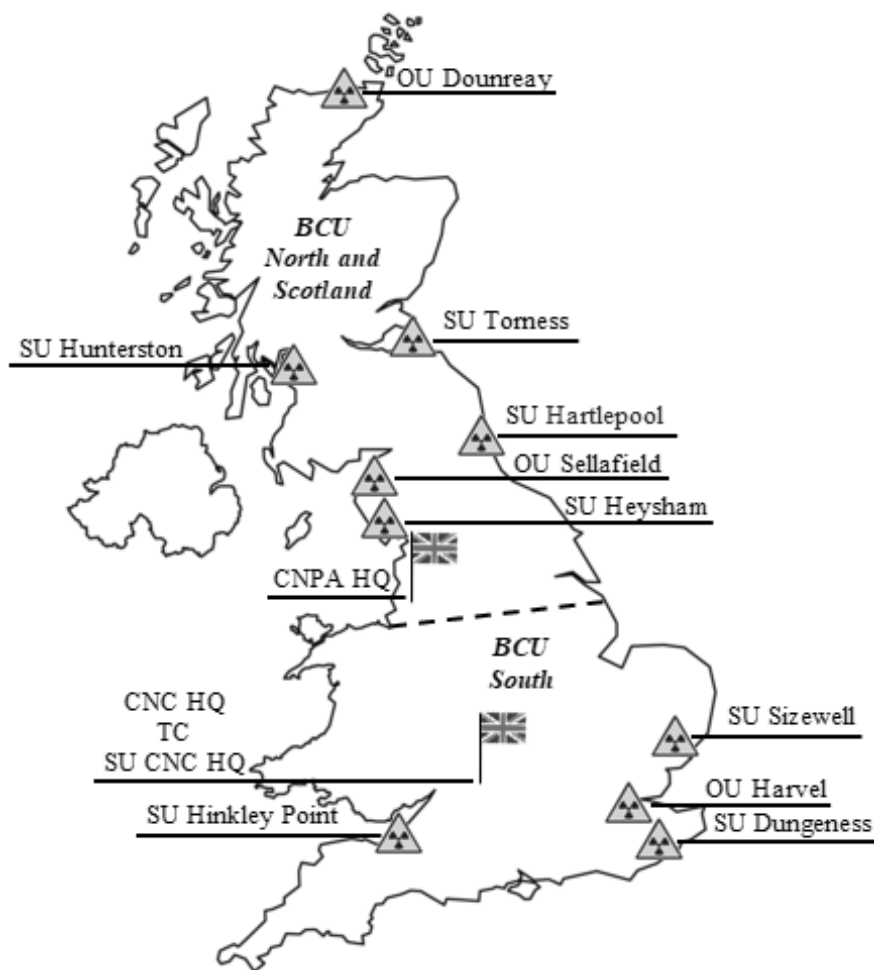

Рис. 2. Схема розташування на місцевості CNPA HQ, органу управління та основних підрозділів CNC

– більша кількість основних функцій НГУ щодо забезпечення безпеки ЯУ і ЯМ;

– відсутність у структурі НГУ окремого спеціалізованого навчального центру, який здійснює як первинну підготовку фахівців з охорони ЯУ і ЯМ, так і підвищення кваліфікації.

Висновки. У статті наведено особливості призначення, основних функцій, структури CNC та ін., представлено основні відмінності НГУ від

CNC у визначених питаннях. Отримані результати дослідження можуть використовуватись органами управління з метою проведення аналізу на предмет можливості впровадження зазначених особливостей у діяльність підрозділів НГУ з охорони ЯУ та ЯМ, підготовку фахівців із фізичного захисту тощо. Напрямом подальшої роботи є дослідження досвіду та особливостей діяльності суб'єктів охорони ЯУ і ЯМ в інших провідних державах світу.

Список літератури:

1. Павлов Д.М. Забезпечення фізичної безпеки ядерних об'єктів в Україні в умовах зростання військово-терористичної загрози: організаційно-правовий аспект. *Юридична наука*. 2015. № 3. С. 21–27.
2. Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання: Закон від 19 жовтня 2000 року № 2064-III // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2064-14/page>. (дата звернення: 30.09.2018).
3. Про Національну гвардію України: Закон від 13 березня 2014 року № 876-VII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/876-18>. (дата звернення: 30.09.2018).
4. Про затвердження Порядку функціонування державної системи фізичного захисту: Постанова від 21 грудня 2011 р. N 1337// База даних «Законодавство України»/Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1337-2011-%D0%BF>. (дата звернення: 30.09.2018).
5. Клейменов И.М. Полицейские органы Великобритании. *Вестник Омского университета. Серия «Право»*. 2011. № 3 (28). С. 80–84.

6. Важенина И.В. Специальные полицейские силы Великобритании: история и современность. *Труды Академии управления МВД России*. 2017. № 3 (43). С. 141–146.
7. Energy Act 2004. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/20/contents> (дата звернення: 30.09.2018).
8. Civil Nuclear Police Authority. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/civil-nuclear-police-authority> (дата звернення: 30.09.2018).
9. Civil Nuclear Constabulary. URL: <https://www.cnc.jobs/about/index.html> (дата звернення: 30.09.2018).
10. Civil Nuclear Constabulary. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Civil_Nuclear_Constabulary (дата звернення: 30.09.2018).
11. Annual Report & Accounts 2017/18 / Civil Nuclear Police Authority. London: APS Group, 2018. 87 p. ISBN 978-1-5286-0245-7.

ОХРАНА ЯДЕРНЫХ УСТАНОВОК И ЯДЕРНЫХ МАТЕРИАЛОВ НЕ ВОЕННОГО НАЗНАЧЕНИЯ. ОПЫТ ВЕЛИКОБРИТАНИИ

В статье обоснована актуальность темы исследования. Представлена общая структура полицейских сил Великобритании. Приведено назначение, функции, структура и др. полиции Великобритании по охране гражданских ядерных установок и материалов. Определены различия Национальной гвардии Украины от полиции Великобритании по охране гражданских ядерных установок и материалов в сфере обеспечения безопасности объектов охраны. Предложены рекомендации по использованию результатов исследования.

Ключевые слова: ядерная установка, ядерный материал, охрана, полиция по охране гражданских ядерных установок і материалов, Национальная гвардия Украины

PROTECTION OF CIVIL NUCLEAR FACILITIES AND MATERIAL. THE EXPERIENCE OF GREAT BRITAIN

The actuality of the topic is justified in this article. The general structure of the British police forces is presented. The assignment, role and structure of the Civil Nuclear Constabulary of Great Britain are given. The differences in the area of providing security facilities between the National Guard of Ukraine and the Civil Nuclear Constabulary of Great Britain are determined. Recommendations of using research results are offered.

Key words: the nuclear facility, the nuclear material, protection, Civil Nuclear Constabulary, the National Guard of Ukraine.